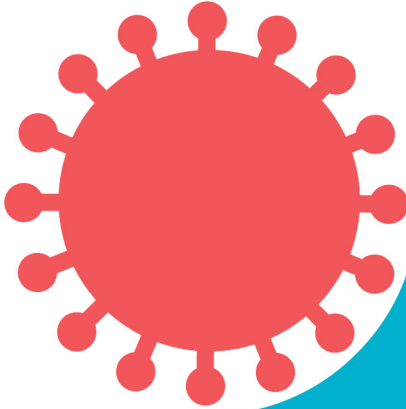

BILL GATES

GELECEK PANDEMİLERİ NASIL ÖNLERİZ

Cumhuriyetimiz
100 Yaşında

Bill Gates, Bill & Melinda Gates Vakfı'nın eşbaşkanı ve Breakthrough Energy'nin kurucusudur. 1975 yılında Paul Allen ile birlikte Microsoft'u kurdu; şirketi kişisel yazılım ve hizmetlerde dünya lideri haline getirdi. 2008 yılında, dünyanın en yoksul insanlarına fırsatlar sağlamak üzere vakfının çalışmalarına tam zamanlı olarak odaklanmaya başladı. Eşbaşkan olarak, vakfın stratejilerinin geliştirilmesine öncülük ediyor ve organizasyonun genel yönünü belirliyor. Gates Ventures aracılığıyla iklim değişikliği ve temiz enerji alanındaki yenilikler, Alzheimer araştırması ve diğer sağlık sorunları, disiplinlerarası eğitim ve teknoloji alanındaki çalışmalarını sürdürüyor. Breakthrough Energy'de iklim değişikliğine yönelik olarak yeni nesil girişimcileri, büyük düşünürleri ve temiz teknolojileri destekliyor, yenilikçi ve problem çözen kişi olarak deneyimlerini ortaya koyuyor. Gates, temiz bir enerji geçişi için gerekli politika, pazar ve teknolojik değişiklikleri yönlendirmeye yardımcı olmak için sektörlerdeki küresel liderlerle ortaklık deneyiminden faydalıyor. Gates, 2010 yılında Melinda, French Gates ve Warren Buffett ile birlikte varlıklı kesimleri, servetlerinin bir bölümünü yaşamları boyunca ya da istedikleri sürece hayırsever amaçlara bağışlamayı teşvik etmek amacıyla The Giving Pledge'i kurdu.

DOĞAN KİTAP TARAFINDAN YAYIMLANAN DİĞER KİTABI

İklim Felaketini Nasıl Önleriz
Düşünce Hızında Çalışmak

GELECEK PANDEMİLERİ NASIL ÖNLERİZ

Orijinal adı: How to Prevent the Next Pandemic

© 2022, Bill Gates

Yazan: Bill Gates

İngilizceden çeviren: Buket Nebiye Demir

Yayıma hazırlayan: Aslı Güneş

Türkçe yayın hakları: © 2023 Doğan Yayınları Yayıncılık ve Yapımcılık Tic. A.Ş.

Bu eserin bütün hakları saklıdır. Yayınevinden yazılı izin alınmadan kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz. Bu çeviri Penguin Random House, LLC içinde yer alan Knopf Doubleday Group'un alt markası olan Alfred A. Knopf işbirliği ile yayınlanmıştır.

1. baskı / Şubat 2023 / ISBN 978-625-6417-06-9

Sertifika no: 44919

Kapak tasarımı: Carl De Torres

Kapak uygulama: Cüneyt Çomoğlu

Sayfa uygulama: Yasemin Çatal

Baskı: Ana Basın Yayın Gıda İnşaat San. ve Tic. A.Ş.

Mahmutbey Mah. Devekaldırımı Cad. 2622 Sk.

Güven İş Merkezi, No: 6/13 Bağcılar - İSTANBUL

Tel. (212) 446 05 99

Sertifika No: 52729

Doğan Yayınları Yayıncılık ve Yapımcılık Tic. A.Ş.

19 Mayıs Cad. Golden Plaza No. 3, Kat 10, 34360 Şişli - İSTANBUL

Tel. (212) 373 77 00 / Faks (212) 355 83 16

www.dogankitap.com.tr / editor@dogankitap.com.tr / satis@dogankitap.com.tr

Gelecek Pandemileri Nasıl Önleriz

Bill Gates

Çeviren: Buket Nebiye Demir

COVID sırasında hayatını riske atarak, ön saflarda çalışan insanlara ve bu dönemde yaptıklarını bir daha yapmak zorunda kalmayacaklarına garanti verebileceğim bilim insanlarına ve liderlere...

Kendini hayat kurtarmaya adanarak dünyaya ilham veren Dr. Paul Farmer'ın anısına. Yazarın bu kitaptan elde edeceği gelir, Dr. Farmer'ın kurduğu Partners in Health'e bağışlanacaktır.

İçindekiler

Giriş.....	11
1. Bölüm / Covid'den Ders Çıkarın	29
2. Bölüm / Pandemi Önleme Takımı Kurun	48
3. Bölüm / Salgınları Erken Tespit Etmede Daha Başarılı Olun..	59
4. Bölüm / İnsanların Kendilerini Vakit Kaybetmeden Korumalarına Yardımcı Olun.....	88
5. Bölüm / Hızla Yeni Tedavi Seçenekleri Bulun.....	115
6. Bölüm / Aşı Üretimi İçin Hazır Halde Bulunun.....	142
7. Bölüm / Uygulama, Uygulama, Uygulama	181
8. Bölüm / Zengin ve Yoksul Ülkeler Arasındaki Sağlık Açığını Kapatın.....	197
9. Bölüm / Pandemileri Önlemek İçin Bir Plan Yapın ve Maddi Destek Bulun	216
Sonsöz / COVID Dijital Geleceğimizi Nasıl Değiştirdi	237
Terimler Sözlüğü.....	251
Teşekkür	255
Sonnotlar	261
Dizin.....	275

Giriş

COVID-19'un küresel bir felakete dönüşeceğini, 2020 Şubat ayı ortası, bir cuma akşamı yemeğinde fark ettim.

Birkaç haftadır, Gates Vakfı'ndaki uzmanlarla, Çin'de görülen ve başka yerlere yayılmaya henüz başlamış, yeni bir solunum yolu hastalığı hakkında konuşuyordum. Bulaşıcı hastalıkların takibi, tedavisi ve önlenmesinde onlarca yıllık deneyime sahip, birinci sınıf bir ekibe sahip olduğumuz için şanslıydık ve ekibimiz COVID-19'u yakından izliyordu. Virüs Afrika'da kendini göstermeye başlamıştı, vakfın ilk değerlendirmeleriyle Afrika hükümetlerinin taleplerine istinaden yayılımı önlemek ve olası kayıplara hazırlık amacıyla birtakım bağışlarda bulunduk. Şöyle düşünüyorduk: Bu virüsün dünya çapında yaygınlaşmayacağını umuyoruz; ancak beklentimiz doğrulanana kadar yaygınlaşacakmış gibi davranmalıyız.

O aşamada, virüsün kontrol altına alınabileceğini ve salgın haline gelmeyeceğini ümit etmek için hâlâ bir sebep vardı. Çin hükümeti, virüsün ilk ortaya çıktığı şehir olan Wuhan'ı karantinaya almak için eşi benzeri görülmemiş güvenlik tedbirleri aldı, okullar ve halka açık yerler kapandı, vatandaşlara gınaşırı, yarım saatliğine evden çıkmalarına izin veren kartlar dağıtıldı.¹ Virüs henüz çok yaygınlaşmamıştı, ülkeler hâlâ insanlara özgürce seyahat izni verebiliyordu. Şubat başında, hayır amaçlı bir tenis maçı için Güney Afrika'ya uçtum.

Güney Afrika'dan döndüğümde, vakıfta COVID-19 hakkında etraflı bir görüşme yapmak istedim. Düşünmeden edemediğim ve uzun uzadıya araştırmak istediğim temel bir soru vardı: Virüs kontrol altına alınabilir miydi yoksa küresel ölçekte yaygınlaşacak mıydı?

Yıllardır güvendiğim gözde bir taktiğe başvurdum: İş yemeği. Toplantı gündemiyle uğraşmıyorsunuz, sadece bir düzine kadar zeki insanı davet ediyorsunuz, yiyecek ve içecek temin ediyorsunuz, birkaç soru soruyorsunuz ve insanların sesli düşünmelerine izin veriyorsunuz. İş hayatımın en güzel sohbetlerinden bir kısmını, elimde bir çatal ve kupağında bir peçeteyle yapmışımdır.

Güney Afrika'dan döndükten birkaç gün sonra, gelecek cuma gecesini planlamak üzere bir e-posta attım: "Koronavirüs çalışmasını yürüten kişiler olarak, akşam yemeğinde bir araya gelip konuşabiliriz." Zamanlamaya ve yoğun programlarına rağmen, hemen herkes davete icabet etme nezaketini gösterdi. Böylece o cuma, Seattle dışındaki ofisime akşam yemeği için vakıf ve diğer organizasyonlardan bir düzine uzman geldi. Kaburga ve salata eşliğinde asıl soruya yöneldik: COVID-19 bir pandemiye dönüşecek mi? O gece öğrendiğim üzere, rakamlar insanlığın lehine değildi. Özellikle de HIV ve Ebola gibi temasla bulaşan virüslerin aksine, hava yoluyla aktarılması nedeniyle daha bulaşıcı olan COVID-19'u birkaç ülkeyle sınırlı tutmak çok zordu. Aylar içinde, dünya çapında milyonlarca insan bu hastalığı kapacak, milyonlarcası da ölecekti.

Devletlerin yaklaşmakta olan böylesine büyük bir felaket karşısında daha kaygılı olmamalarına hayret ettim ve neden acilen harekete geçmediklerini sordum. Ekipteki bilim insanlarından, vakfa Emory Üniversitesi'nden gelmiş, Keith Klugman adında Güney Afrikalı bir araştırmacı, "Harekete geçmeliler" demekle yetindi.

Bulaşıcı hastalıklar –salgına dönenler ve dönmeyenler– benim için bir tür takıntı haline gelmiştir. Önceki kitaplarımda ele aldığım yazılım ve iklim değişimi konularının aksine, ölümcül bulaşıcı hastalıklar genellikle insanların kafa yormak isteyecekleri türden bir konu değildir (COVID-19 istisnadır). Çeşitli davetlerde, AIDS tedavileri ve sıtma aşısı hakkında konuşma şevkimi törpülemeyi öğrenmek zorunda kaldığım çok olmuştur.

Bu konuya dair merakım, *The New York Times*'ta Nicholas Kristof'un kaleme aldığı bir yazıyı Melinda'yla beraber okuduğumuz 1997 Ocak ayına, yani yirmi beş yıl öncesine dayanır. Nick, haberinde ishalin neredeyse tümü çocuk olmak üzere, her yıl 3,1

milyon insanın ölümüne neden olduğunu belirtiyordu.² Şoke olmuştuk. Yılda üç milyon çocuk! Bildiğimiz kadarıyla nahoş bir rahatsızlıktan öteye gitmeyen bir şeyden dolayı bunca çocuk nasıl ölüyor olabilirdi?

For Third World, Water Is Still a Deadly Drink

By NICHOLAS D. KRISTOF

THANE, India — Children like the Bhagwani boys scamper about barefoot on the narrow muddy paths that wind through the labyrinthine slum here, squatting and defecating themselves as the need arises, and the filth as

The New York Times'tan alıntı. © 1997 The New York Times Company. Tüm hakları saklıdır. Lisans altında kullanılmıştır.*³

İshal için basit bir hayat kurtarıcı tedaviye –atak sırasında kaybedilen besin maddelerini yerine koyan ucuz bir seruma– milyonlarca çocuğun ulaşamadığını öğrendik. Bu, çözümüne katkı sağlayabileceğimiz bir sorun gibi görünüyordu, böylece tedaviyi daha geniş bir alana yaymak ve başta ishalle birlikte seyreden hastalıkları önleyecek aşı çalışmalarını desteklemek için bağışta bulunma-ya karar verdik.**

Daha fazla bilgi almak için Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezleri'nin eski başkanı ve çiçek hastalığının yok olmasını sağlayan epidemiyologlardan biri olan Dr. Bill Foege ile iletişim kurdum. Bill bana, seksen bir adet ders kitabıyla çiçek hastalığı, sıtma ve yoksul ülkelerdeki halk sağlığı üzerine yazılmış bilimsel makalelerden oluşan bir yığın yazılı kaynak verdi; bunları olabildiğince hızlı okudum ve daha fazlasını istedim. Beni en çok etkileyenlerden biri sıradan bir başlığa sahipti: *Dünya Kalkınma Raporu 1993: Sağlığa Yatırım*,

* "Az gelişmiş Ülkelerde Su Hâlâ Ölümcül Bir İçecek" başlıklı gazete küpürü. (ç.n.)

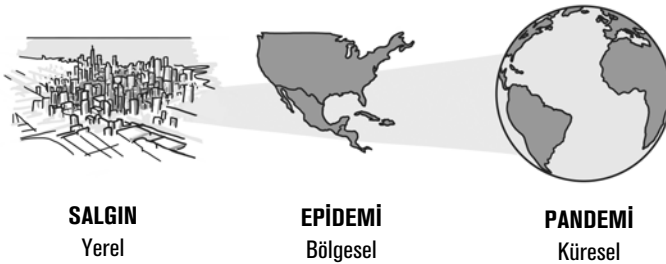
** Nasıl sonuçlandığını üçüncü bölümde anlatacağım.

*Cilt 1.*⁴ Düşük ve orta gelirli ülkelerde görülenler başta olmak üzere, bulaşıcı hastalıklara merakım böylece başlamış oldu.

Bulaşıcı hastalıklar hakkında araştırma yapmaya başladığınızda salgın, epidemi ve pandemi konularına rastlamanız uzun sürmez. Bu terimlerin tanımları düşündüğünüz kadar katı değildir. Temel bir kural olarak; bir hastalığın sınırlı bir bölgede ani artışı salgın; salgının bir ülke veya bölgede daha geniş bir alana yayılması epidemi; epideminin kıtayı da aşarak dünya çapında yayılım göstermesi de pandemidir. Bazı hastalıklar ise belirli bir bölgede her daim var olur; bu tür hastalıklar da *endemik* hastalıklar olarak bilinir. Örneğin, sıtma ekvatoryal bölgelerin çoğunda endemiktir. COVID-19 tamamen ortadan kalkmazsa endemik bir hastalık olarak sınıflandırılacaktır.

Yeni bir patojen keşfetmek hiç de alışılmadık bir durum değildir. Dünya Sağlık Örgütü'ne (DSÖ) göre, bilim insanları son elli yılda, çoğu hayvanda ortaya çıkıp insana bulaşan, 1500'ü aşkın patojen tanımlamıştır.

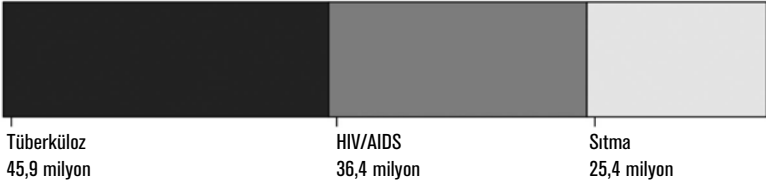
Bazıları hiçbir zaman büyük bir zarara neden olmazken, HIV gibi bazıları da bir felakete dönüşmüştür. HIV / AIDS 36 milyonu aşkın insanın ölümüne neden olduğu gibi, bugün 37 milyondan fazla insan AIDS taşıyor. 2020 yılında 1,5 milyon yeni vaka tanımlandı, yine de antiviral ilaçlarla uygun bir şekilde tedavi gören hastalar hastalığı bulaştırmadığı için her yıl daha az yeni vaka tanımlanıyor.⁵

İnsanlığın bugüne kadar kökünü kazıdığı tek hastalık olan çiçek hastalığı dışındaki eski bulaşıcı hastalıklar hâlâ ortalıkta dola-

şıyor. Çoğumuzun ortaçağla ilişkilendirdiği veba bile hâlâ bizimle beraber. Veba 2017 yılında Madagaskar'ı vurarak, 2400'den fazla insana bulaştı, 200'den fazlasının ölümüne neden oldu.⁶ DSÖ, her yıl en az 40 kolera salgını raporu alıyor. 1976- 2018 arasında Ebola ile ilgili 24 yerel salgın ve bir epidemi bildirildi. Küçük olanları da hesaba katarsanız, her yıl muhtemelen 200'ün üzerinde bulaşıcı hastalık salgını yaşanıyor.

Tüberküloz, HIV/AIDS ve sıtma kaynaklı ölümler (1990-2019) 107,7 milyon

Ölümcül endemik hastalıklar: HIV/AIDS, sıtma ve tüberküloz 1990'dan bu yana dünya çapında 100 milyondan fazla insanın ölümüne neden olmuştur (Sağlık Ölçüm ve Değerlendirme Enstitüsü- Institute of Health Metrics and Evaluation-IHME)^a

AIDS ve “sessiz epidemiler” olarak bilinen hastalıklar (tüberküloz, sıtma vb.); ishalle seyreden hastalıklar ve anne ölümleriyle beraber vakfın küresel sağlık çalışmalarının odak noktasıdır. 2000 yılında, çoğu çocuk olmak üzere toplamda 15 milyonu aşkın insanın ölümüne neden olmalarına rağmen, ilginçtir ki bu hastalıklara az bir maddi kaynak sağlanmaktadır.⁷ Melinda'yla beraber bu alanı, kaynaklarımızın ve yeni değişimler yaratacak ekipler kurmadaki becerimizin büyük fark yaratabileceği bir alan olarak gördük.

Lusaka, Zambiya'da AIDS farkındalığını artırma ve önlenmesini teşvik etmeye yönelik bir ilan panosu.^b

Vakfımızın sağlık çalışmaları hakkındaki yaygın bir yanlışının konusu da budur. Çalışmalarımız zengin ülkelerde yaşayan insanları hastalıktan korumaya odaklanmıyor. Yüksek gelirli ülkelerde düşük gelirli ülkeler arasındaki sağlık açığına odaklanıyor. Bu alışma sırasında, zengin dünyayı etkileyebilecek hastalıklar hakkında çok Şey öğreniyoruz ve fonumuzun bir kısmını bu hastalıklara ayıracağız, ancak bağışlarımızın odak noktasını oluşturmayacaklar. Özel sektör, zengin ülkelerin hükümetleri ve diğer hayırseverler bu işe zaten çok fazla kaynak ayırıyor.

Pandemiler haliyle tüm ülkeleri etkiliyor ve ben, bulaşıcı hastalıkları incelemeye başladığımdan bu yana pandemiler konusunda çok endişeliyim. Grip ve koronavirüs ailesini de içeren solunum yolu virüsleri büyük tehlike arz ediyor, çünkü çok hızlı yayılabiliyorlar.

1918'deki grip pandemisi sırasında, ABD hkmetinin uygun hijyeni sağlama ve sosyal mesafeyi koruma konusunda vatandaşlarını yönlendirmek üzere yayımladığı bildiri.⁸

Yeni bir pandeminin ortaya çıkma ihtimali giderek artıyor. Bunun nedeni kısmen kentleşmeyle birlikte insanların, doğal yaşam alanlarını giderek artan oranda istila etmeleri, hayvanlarla daha sık etkileşime girmeleri ve böylece hastalıkların hayvandan insana geçiş ihtimalinin artmasıdır. Nedenlerden biri de uluslararası seyahatlerin çoğalmasındır (hiç değilse COVID bunu azaltmadan önce böyleydi): Tüm dünyadaki turistlerin gerçekleştirdiği uçuş sayısı 1950’de 25 milyonken, COVID’den önce 2019’da yılda 1,4 milyara fırlamıştı.⁹ 50 milyon kadar insanın ölümüne neden olan 1918’deki son yıkıcı grip salgınından bu yana bir asır geçirmiş olmamız, büyük ölçüde şans eseridir.

COVID’den önce, bir grip salgını olasılığı nispeten biliniyordu; birçok insan en azından 1918 gribini duymuştu ve 2009-2010 domuz gribi salgınına hatırlıyor olabilirdi. Ancak bir asır uzun bir zaman süreci ve bu yüzden grip salgınına yaşayan kimse şu an hayatta değil, domuz gribi pandemisi ise normal gribe kıyasla çok daha ölümcül olmadığı için büyük bir soruna dönüşmedi. Tüm bunları öğrendiğim 2000’li yılların başında, nezleye yol açan en yaygın üç virüs tipinden biri olan koronavirüsler, grip kadar sık tartışılmıyordu.

Bu konuda bilgim arttıkça, dünyanın ciddi bir solunum yolu virüsü pandemisi için ne kadar hazırlıksız olduğunu daha iyi anlıyordum. DSÖ’nün, 2009’daki domuz gribi pandemisiyle mücadelesine ilişkin bir nevi kehanetle sonlanan raporunu okudum; “Dünya, şiddetli bir grip pandemisi veya benzer şekilde küresel, sürekli ve tehdit edici herhangi bir halk sağlığı tehlikesiyle mücadele etmeye hazır değil” di. Rapor, bu duruma hazırlanmak için gerekli olan planı adım adım ortaya koyuyordu ki bahsi geçen adımlardan sadece birkaçı uygulanmıştı.

Ertesi yıl, arkadaşım Nathan Myhrvold bana insanlığın karşı karşıya olduğu en büyük tehditler hakkında yaptığı bazı araştırmalardan bahsetmeye başladı. En büyük endişesi tasarlanmış bir biyolojik silah –laboratuvarda üretilmiş bir hastalık– olsa da doğal yollarla oluşan virüsler de listenin başında yer alıyordu.

Nathan’ı yıllardır tanırım: Microsoft’un gelişmiş teknoloji araştırma bölümünü kurmuştur ve açıcılık(!), dinazorlar ve astrofizik

üzerine araştırmalar yapan çok yönlü bir insandır. Tehlikeleri abartmaya meyilli değildir. Bu yüzden, dünya devletlerinin, doğal yollarla ya da kasıtlı olarak oluşturulmuş herhangi bir tür pandemiye hazırlanmak için hiçbir şey yapmadıklarını söylediğinde onu ciddiye aldım ve bunu nasıl değiştirebileceğimizi tartıştık.*

Nathan sevdiğim bir benzetme kullanır. şu anda oturduğunuz bina (bu kitabı plajda okumadığınızı varsayarsak) muhtemelen duman dedektörleriyle donatılmıştır. şimdilik, içinde bulunduğunuz binanın yanıp kül olma ihtimali çok düşüktür, hatta 100 yıl boyunca yanmayabilir. Ancak bu bina kuşkusuz çevredeki tek bina değildir ve dünyanın bir yerinde tam da şu anda, başka bir bina yanıyor olabilir. Zihnimizi sürekli meşgul eden bu tarz düşünceler, insanların duman dedektörü taktırmasının nedenidir: Nadir görülen fakat fazlasıyla yıkıcı olabilecek bir şeyden korunma isteği.

Pandemi söz konusu olduğunda, dünya çok da hassas olmayan ve birbiriyle iletişim kurmakta zorlanan duman dedektörleriyle donatılmış, büyük bir binadır. Eğer mutfakta yangın çıkarsa, söndürmeye yetecek sayıda insan harekete geçmeden yemek odasına sıçrayabilir. Bunun yanında, alarm sadece 100 yılda bir çalmaktadır, bu nedenle tehlikenin hâlâ var olduğunu unutmak kolaydır. Bir hastalığın ne kadar çabuk yayılabileceğini anlamak ise zordur, çünkü üstel artış çoğumuzun günlük hayatında karşılaştığı bir şey değildir. Öyleyse matematik üzerinden düşünelim. Birinci günde 100 insan bulaşıcı bir hastalığa yakalanırsa ve vaka sayısı her gün iki katına çıkarsa, yirmi yedinci günde tüm dünya nüfusu enfekte olacaktır.

2014 baharında, vakfın sağlık ekibinden, kaygı verici görünen bir salgın hakkında e-postalar almaya başladım. Gine'nin güneydoğusunda birkaç Ebola virüsü vakası tespit edilmişti. Temmuz ayına kadar, Gine'nin başkenti Konakri ile komşuları Liberya ve Sierra Leone'nin başkentlerinde de Ebola vakaları tanımlandı.¹⁰

* Nathan sonunda bu fikirleri *Lawfare* dergisi için "Stratejik Terörizm: Harekete Geçirime Çağırısı" adı altında kaleme aldı. Makaleye <https://papers.ssrn.com> adresinden ulaşabilirsiniz. Ancak yatmadan önce okumanızı tavsiye etmem, uykunuzu kaçırabilir.

En sonunda virüs, Amerika Birleşik Devletleri de dahil olmak üzere diğer yedi ülkeye yayılacak ve 11 bini aşkın insanın ölümüne neden olacaktı.

Ebola korkutucu bir hastalıktır –sıklıkla hastaların orifislerinde* kanamalara neden olur– ancak hızlı ilerleyişi ve insanı hareketsiz kılan semptomları, on milyonlarca insana bulaşmasını önler. Ebola sadece enfekte kişinin vücut sıvılarıyla fiziksel temas yoluyla yayılır ve hastalığı bulaştıracak evreye ulaştığınızda hareket edemeyecek kadar hastasınızdır. En büyük risk altında olanlar, evde veya hastanede Ebola hastalarına bakanlar ve cenaze töreni sırasında Ebola’dan ölen kişinin bedenini yıkayanlardır.

2014-2016 yıllarında vuku bulan Batı Afrika’daki Ebola salgınında, birçok insan defin işlemleri sırasında hastalığın yeni kurbanlarından biriyle yakın temas kurduğu için virüse yakalandı.¹¹

Ebola çok sayıda Amerikalıyı öldürmeyecek olsa da onlara bulaşıcı bir hastalığın uzun mesafeler katedebileceğini hatırlatmıştı. Ebola salgınında, korkutucu bir patojen Amerikalı turistlerin ziyaret etmekten hoşlandıkları Birleşik Krallık ve İtalya aracılığıyla

* Orifis: Tıp dilinde ağız, kula, anüs gibi deliklere verilen ad. (y.n.)

Amerika Birleşik Devletleri'ne de ulaşmıştı. Bu üç ülkede toplam altı vaka ve bir ölü olduğu gerçeği, Batı Afrika'daki 11 bini aşkın kayıpla kıyaslandığında önemli görünmüyordu. Amerikalılar, en azından o sırada sadece epidemileri önemsiyordu.

Dünyanın pandemiye dönüşebilecek bir bulaşıcı hastalıkla mücadeleye hazır olmadığı gerçeğini vurgulamak için bunun bir fırsat olduğunu düşündüm. *Ebola'nın kötü olduğunu düşünüyorsanız, size gribin neler yapabileceğini söyleyeyim.* 2014 Noel tatilinde, Ebola'nın da vurguladığı üzere, böylesi bir felaketle başa çıkma konusundaki eksikliklerimiz üzerine bir yazı yazmaya başladım.

Çok fazla eksiklik vardı. Hastalığın topluluklar arasındaki ilerleyişini izleyecek sistematik bir yöntem yoktu. Tanı testlerinin kullanılabilirdiği durumlarda sonuç almak günler alıyordu, öyle ki, enfekte olan insanların izole edilmesi gerektiğinde bu süreç sonsuzluğa dönüşüyordu. Etkilenen ülkelerdeki yetkililere yardım etmeye giden, cesur bir gönüllü hastalık uzmanı ağı vardı, ancak tam zamanlı, ücretli uzmanlardan oluşan büyük bir ekip yoktu. Böyle bir ekip olsa bile, onları ihtiyaç duyulan yere ulaştıracak geçerli bir plan yoktu. Başka bir deyişle, sorun yeterince iyi çalışmayan bir sistemin varlığı değildi. Sorun; neredeyse hiçbir sistemin olmayıştıydı.

Yine de Gates Vakfı'nın bunu en öncelikli konulardan biri haline getirmesinin mantıklı olduğunu düşünmüyordum. Ne de olsa,

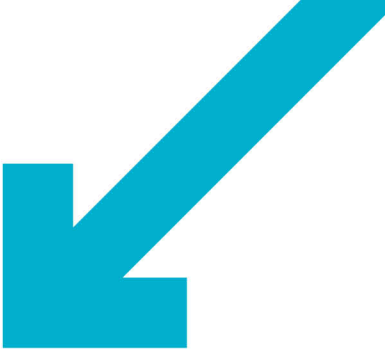

piyasaların büyük sorunları çözemediği alanlara odaklanıyorduk ve Ebola korkusundan sonra, zengin ülke hükümetlerinin tehlikeyi anladıkları takdirde harekete geçeceklerini düşünüyordum. 2015'te *The New England Journal of Medicine*'de dünyanın ne kadar hazırlıksız olduğuna işaret eden ve hazırlanmak için ne yapılması gerektiğini ortaya koyan bir makale yayımladım. Mesajı, "Yeni bir Salgın mı? Hazır Değiliz" başlığıyla bir TED konuşmasına uyarladım ve konuşmayı 1918'deki kadar bulaşıcı bir grip'ten ölen 30 milyon insanı gösteren bir animasyonla tamamladım. Hazırlık yapmak zorunda olduğumuzu vurgulamak için korkutucu olmak istedim; trilyonlarca dolarlık ekonomik kayıp ve büyük bir karmaşa olacağına dikkat çektim. Bahsi geçen TED konuşması 43 milyon kez görüntülenmiş olsa da bunun yüzde 95'i COVID salgını başladıktan sonrasına aitti.

Gates Vakfı Alman, Japon, Norveç hükümetleri ve Wellcome Trust'la beraber, yeni bulaşıcı hastalıklar için aşı çalışmalarını hızlandırmak ve bu aşuların en yoksul ülkelerdeki insanlara dahi ulaştırılmasını sağlamak için CEPI (Salgına Hazırlık İnovasyonları Koalisyonu) olarak bilinen bir organizasyon kurdu. Ben de grip ve diğer solunum yolu hastalıklarının bir toplulukta nasıl ilerlediği hakkında daha fazla bilgi edinmek üzere Seattle'da yerel bir araştırmaya ödenek sağladım.

CEPI ve Seattle Grip Araştırması, COVID çıkageldiğinde faydasını gördüğümüz iyi birer yatırım olsa da çok büyük bir başarı sağlamadı. 110'dan fazla ülke hazırlıklarını değerlendirdi ve DSÖ eksiklikleri kapatmak için gerekli adımları belirledi, ancak kimse bu değerlendirme ve planlar doğrultusunda harekete geçmedi. Yapılması gereken iyileştirmeler belirlendi ancak hiç yapılmadı.

TED konuşması ve *NEJM* yazısından altı yıl sonra, COVID dünyaya yayılırken, muhabirler ve arkadaşlar 2015'te daha fazlasını yapmış olmayı dileyip dilemediğimi soracaklardı. Daha iyi araçlara ve bunları hızla artırmaya duyulan ihtiyaca daha nasıl dikkat çekebilirdim, bilemiyorum. Belki bu kitabı 2015'te yazmalıydım, fakat o dönemde yazsaydım çok sayıda insan okur muydu, bundan şüpheliyim.

Hastalıklar her zaman insanlar arasında yayılmıştır ancak küresel felaketlere dönüşmeleri gerekmez. Bu kitap; hükümetler, bilim insanları ve bireylerin, salgınların pandemiye dönüşmesini engelleyecek bir sistemi nasıl inşa edecekleri hakkındadır. Hepimizin bildiği gibi, bunu bugün yapmak için her zamankinden daha fazla bir kitle gücü mevcuttur. COVID sürecini yaşayan birinin onu unutmaması mümkün değil. İkinci Dünya Savaşı, ebeveynlerimin dünyaya bakışını nasıl değiştirdiyse COVID de bizim dünyaya bakışımızı değiştirdi. Buna rağmen yeni bir pandeminin korkusuyla yaşamak zorunda değiliz. Herkese temel sağlık hizmetlerini sunabilir, ortaya çıkan herhangi bir hastalığa karşı önlem almaya ve onu kontrol altında tutmaya hazır hale gelebiliriz.

Bu kitaptaki her bölüm, bahsi geçen süreçlere hazırlanmak için atmamız gereken adımlardan birini açıklıyor. Bu adımlar hep birlikte, pandemiye insanlık için bir tehdit olmaktan çıkarmaya ve yeni bir COVID yaşama ihtimalini azaltmaya yönelik bir plan içeriyor.

BILL GATES

Çeviren: Buket Nebiye Demir

